

	Apvienoto Nāciju Organizācija Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām	CRPD/C/GC/7 Izpl.: vispārēja 2018. gada 9. novembrī Oriģināls: angļu valodā
---	---	---

Personu ar invaliditāti tiesību komiteja

Vispārējais komentārs Nr. 7 (2018) par personu ar invaliditāti, tostarp bērnu ar invaliditāti, līdzdalību Konvencijas īstenošanā un pārraudzībā ar pārstāvošo organizāciju starpniecību*

I. Ievads

1. Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām apspriešanā, pilnveidošanā un izstrādē bija pilnvērtīgi iesaistītas personas ar invaliditāti, un viņu līdzdalībai šajā procesā bija izšķiroša nozīme. Konvencijas kvalitāti un atbilstību personu ar invaliditāti vajadzībām uzlaboja cieša konsultēšanās ar personām ar invaliditāti un viņu aktīva iesaistīšana ar organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un to partneru starpniecību. Šā darba gaitā arī atklājās personu ar invaliditāti spēks, ietekme un potenciāls, un tā dēļ tika sagatavots novatorisks cilvēktiesību līgums un izstrādāts invaliditātes cilvēktiesību modelis. Tādējādi personu ar invaliditāti efektīva un jēgpilna līdzdalība ar pārstāvošo organizāciju starpniecību ir Konvencijas pamatā.

2. Ikvienas personas aktīva un apzināta līdzdalība lēmumos, kas ietekmē viņas dzīvi un tiesības, atbilst cilvēktiesībās balstītai pieejai valstisku lēmumu pieņemšanas procesā¹, kā arī nodrošina labu pārvaldību un sociālo atbildību.²

3. Princips par līdzdalību sabiedriskajā dzīvē ir nostiprināts Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 21. pantā un atkārtoti uzsvērts Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. pantā. Līdzdalība kā princips un viena no cilvēktiesībām ir atzīta arī citos cilvēktiesību dokumentos, piemēram, Starptautiskās konvencijas par jebkādas rasu diskriminācijas izskaušanu 5. panta c) punktā, Konvencijas par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu 7. pantā un Bērnu tiesību konvencijas 12. pantā un 23. panta 1. punktā. Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām līdzdalība ir atzīta gan par vispārēju prasību, gan transversālu tēmu. Tajā faktiski ir noteikts dalībvalstu pienākums cieši konsultēties ar personām ar invaliditāti un tās aktīvi iesaistīt (4. panta 3. punkts) un personu ar invaliditāti līdzdalība pārraudzības procesā (33. panta 3. punkts), kas ir daļa no plašāka koncepta, proti, līdzdalības sabiedriskajā dzīvē.³

4. Lēmumi, kas attiecas uz personu ar invaliditāti dzīvi vai ietekmē to, bieži tiek pieņemti, nekonsultējoties ar šīm personām, lēmumus turpina pieņemt viņu vietā. Parādoties personu ar invaliditāti kustībām, kas pieprasījušas atzīt gan personu ar invaliditāti cilvēktiesības, gan viņu lomu šo tiesību noteikšanā, dažās pēdējās desmitgadēs ir atzīts, ka ir svarīgi konsultācijās uzklaut personu ar invaliditāti. Moto “neko par mums bez mums” rezonē ar kustības par personu ar invaliditāti tiesībām filozofiju un vēsturi, šī kustība balstās uz jēgpilnas līdzdalības principu.

* Pieņemts Komitejas 20. sesijā (2018. gada 27. augusts – 21. septembris).

¹ ANO Augstā komisāra cilvēktiesību jautājumos birojs, *Principles and Guidelines for a Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies* (Principi un vadlīnijas par cilvēktiesībās balstītu pieeju nabadzības mazināšanas stratēģijās), 64. punkts.

² A/HRC/31/62, 13. punkts.

³ Turpat, 14. punkts.

---

5. Personas ar invaliditāti joprojām sastopas ar diezgan lielām attieksmes, fiziskām, juridiskām, ekonomiskām, sociālām un saziņas barjerām, kas traucē piedalīties sabiedriskajā dzīvē. Pirms Konvencijas stāšanās spēkā personu ar invaliditāti viedokļi tika ignorēti, to vietā uzklusot trešo pušu pārstāvjus, proti, organizācijas, kas “paredzētas” personām ar invaliditāti.

6. Konvencijas apspriešanā un izstrādē īstenotie līdzdalības procesi un personu ar invaliditāti iesaiste ar šīs personas pārstāvošo organizāciju starpniecību bija lielisks piemērs pilnvērtīgas un efektīvas līdzdalības principam, personīgajai patstāvībai un brīvībai pieņemt savus lēmumus. Rezultātā starptautiskajās cilvēktiesībās tagad ir nepārprotami atzīts, ka personas ar invaliditāti ir visu cilvēktiesību un pamatbrīvību subjekti.⁴

7. Pamatojoties uz savu tiesu praksi, Komiteja šajā vispārējā komentārā vēlas precizēt dalībvalstu pienākumus saskaņā ar 4. panta 3. punktu un 33. panta 3. punktu un to īstenošanas prasības. Komiteja norāda, ka dalībvalstu panākumi 4. panta 3. punkta un 33. panta 3. punkta noteikumu īstenošanā ir uzlabojušies pēdējā desmitgadē, piemēram, tiek sniegta finansiāla vai cita veida palīdzība organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, tostarp personas ar invaliditāti tiek iesaistītas 33. panta 2. punktā noteiktajās neatkarīgajās pārraudzības struktūrās un pārraudzības procesos. Turklāt dažas dalībvalstis, sagatavojot sākotnējos un periodiskos ziņojumus saskaņā ar 4. panta 3. punktu un 35. panta 4. punktu, ir konsultējušās ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti.

8. Tomēr Komiteja joprojām novēro, ka 4. panta 3. punktā un 33. panta 3. punktā izvirzītie mērķi un paustās idejiskās nostādnes netiek īstenotas pilnīgi. To cita starpā veicina tas, ka politiku un programmu izstrādē un īstenošanā nenotiek jēgpilnas konsultācijas, kurās ar pārstāvošo organizāciju starpniecību tiktu iesaistītas personas ar invaliditāti.

9. Dalībvalstīm jāapzinās, ka personu ar invaliditāti līdzdalība pozitīvi ietekmē lēmumu pieņemšanas procesus un ka šādos procesos ir jāiesaista personas ar invaliditāti un jānodrošina viņu līdzdalība ar šīs personas pārstāvošo organizāciju starpniecību galvenokārt tāpēc, ka tikai šīm personām ir faktiskā pieredze un zināšanas par īstenojamajām tiesībām. Dalībvalstīm arī jāņem vērā Konvencijas pamatprincipi visos pasākumos, kas tiek veikti, lai to īstenotu un pārraudzītu, kā arī lai pildītu Dienaskārtību 2030 par ilgtspējīgu attīstību un sasniegtu tās mērķus.

II. Konvencijas 4. panta 3. punkta un 33. panta 3. punkta normatīvais saturs

A. Termina “pārstāvošā organizācija” definīcija

10. Gan 4. panta 3. punktā, gan 33. panta 3. punktā ir ietverta personu ar invaliditāti iesaiste un līdzdalība sadarbībā ar šīs personas “pārstāvošajām organizācijām” vai organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti. Lai to pienācīgi īstenotu, ir svarīgi, lai dalībvalstis un attiecīgās ieinteresētās personas definētu jēdziena “organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti” tvērumu un atzītu šo organizāciju dažādās formas.

11. Komiteja uzskata, ka organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, jābūt dibinātām, pamatojoties uz Konvencijā atzītajiem principiem un tiesībām, un jāapņemas pildīt un pilnīgi ievērot šos principus un tiesības. Tās var būt tikai organizācijas, kuras ir personu ar invaliditāti vadītas, virzītas un pārvaldītas. To dalībnieku nepārprotamam vairākumam jābūt personām ar invaliditāti.⁵ Organizācijas, kas pārstāv sievietes ar invaliditāti, bērnus ar invaliditāti un personas, kam ir HIV/AIDS, Konvencijas izpratnē ir uzskatāmas par organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti. Organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir noteiktas raksturīgās iezīmes, tostarp šādas:

a) tās ir izveidotas galvenokārt, lai kopīgi darbotos, kā arī paustu, veicinātu, īstenotu un/vai aizstāvētu personu ar invaliditāti tiesības, un šīs organizācijas kā tādas ir vispārēji jāatzīst;

---

⁴ Turpat, 16. un 17. punkts.

⁵ CRPD/C/11/2, II pielikuma 3. punkts.

---

b) to darbinieki, pārstāvji, pilnvarotās personas vai īpaši norīkotas/nominētas personas ir personas ar invaliditāti;

c) lielākajā daļā gadījumu tās nav saistītas ar kādu politisku partiju un ir neatkarīgas no valsts iestādēm un jebkādām citām nevalstiskām organizācijām, kuru dalībnieki vai biedri tās var būt;

d) tās var pārstāvēt vienu vai vairākas ieinteresētās puses, kas faktiski ir neveseli vai tiek uztverti kā neveseli, vai par to dalībniekiem var kļūt visas personas ar invaliditāti;

e) tajās pārstāvētās personas ar invaliditāti ir ļoti dažādas (piemēram, attiecībā uz dzimumu, sociālo dzimumu, rasi, vecumu, migranta vai bēgļa statusu). Tās var apvienot personu kategorijas, pamatojoties uz transversālām identitātēm (piemēram, bērnus, sievietes vai pamatiedzīvotājus ar invaliditāti), un ietvert dalībniekus ar dažādiem traucējumiem;

f) tās var būt vietēja, valsts, reģionāla vai starptautiska mēroga organizācijas;

g) tās var darboties kā individuālas organizācijas, apvienības, dažādu invaliditātes veidu vai jumta organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti un cenšas rast vienotu un saskaņotu nostāju, kuru personas ar invaliditāti pauž, vēršoties pie valsts iestādēm, starptautiskām organizācijām un privātiem uzņēmumiem.

12. Komisijas identificētajos to organizāciju veidos, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ietilpst:

a) jumta organizācijas, kuras pārstāv personas ar invaliditāti un kurās apvienojušās organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti. Ideālā variantā katrā lēmumu pieņemšanas līmenī jābūt tikai vienai vai divām jumta organizācijām. Lai tās būtu atvērtas, demokrātiskas un pārstāvētu visas dažādās personas ar invaliditāti, šajās organizācijās jāuzņem ikviena organizācija, kas pārstāv personas ar invaliditāti. Tās jāveido, jāvada un jākontrolē personām ar invaliditāti. Tās izsaka viedokli tikai savu dalīborganizāciju vārdā un tikai par jautājumiem, par kuriem dalīborganizācijas paudušas kopīgu interesi un kopīgi pieņēmušas lēmumu. Tomēr tās nevar pārstāvēt individuālas personas ar invaliditāti, jo bieži vien tām nav pilnīgas informācijas par konkrēto personu. Šādu uzdevumu labāk varētu izpildīt individuālas organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti konkrētā kopienā. Tomēr personām ar invaliditāti jābūt iespējai pašām izlemt, kuras organizācijas šīs personas izvēlētos savai pārstāvībai. Tas, ka dalībvalstī ir jumta organizācijas, nedrīkst nekādos apstākļos radīt šķēršļus indivīdiem vai organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, piedalīties konsultācijās vai citā veidā popularizēt personu ar invaliditāti intereses;

b) organizācijas, ko veido personas ar dažādu veidu invaliditāti un kas pārstāv visus vai dažus no dažādajiem traucējumu veidiem. Visbiežāk tās tiek organizētas vietējā un/vai valsts līmenī, bet var būt arī reģionālas un starptautiskas;

c) pašaiizstāvības organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti dažādos tīklos un platformās, kuri parasti ir brīvi izveidoti un/vai darbojas vietējā līmenī. Tās aizstāv personu ar invaliditāti, jo īpaši personu ar intelektuālās attīstības traucējumiem, tiesības. To izveide un atbilstoša – reizēm pat ļoti liela – atbalsta sniegšana, lai ļautu to dalībniekiem izteikt viedokli, ir ļoti svarīgs nosacījums politiskai līdzdalībai un līdzdalībai lēmumu pieņemšanas, pārraudzības un īstenošanas procesos. Tas ir īpaši nozīmīgi attiecībā uz personām, kas nevar īstenot savu rīcībspēju, kas atrodas ārstnieciskās iestādēs un/vai kam ir liegtas tiesības balsot. Daudzās valstīs pašaiizstāvības organizācijas tiek diskriminētas, atsakot tām juridisko statusu, jo normatīvie akti to biedriem liedz rīcībspēju;

d) organizācijas, kas ietver personu ar invaliditāti ģimenes locekļus un/vai tuviniekus, kuri ir būtiski svarīgi, lai viņu radniekiem ar intelektuālās attīstības traucējumiem, demenci un/vai bērniem ar invaliditāti tiktu atvieglota, veicināta un nodrošināta interešu aizstāvība, atbalstīta viņu patstāvība un aktīva līdzdalība, ja šīm grupām piederošās personas ar invaliditāti vēlas, lai viņu ģimenes sniegtu atbalstu kā vienoti tīkli vai organizācijas. Šādos gadījumos minētās organizācijas ir jāiekļauj konsultāciju, lēmumu pieņemšanas un pārraudzības procesos. Vecākiem, tuviniekiem un aprūpētājiem šādās organizācijās jābūt uzdevumam palīdzēt un stiprināt personu ar invaliditāti iespējas izteikt viedokli un pilnīgi kontrolēt savu dzīvi. Šādām

---

organizācijām aktīvi jācenšas veicināt un izmantot atbalstītos lēmumu pieņemšanas procesus, lai nodrošinātu un ievērotu personu ar invaliditāti tiesības tikt uzklautām un paust viedokli;

e) organizācijas, kas pārstāv sievietes un meitenes ar invaliditāti kā heterogēnu grupu. Sieviešu un meiteņu ar invaliditāti daudzveidībā jāietver visi traucējumu veidi.⁶ Noteikti jānodrošina sieviešu un meiteņu ar invaliditāti līdzdalība konsultācijās, kurās tiek apspriesti īpaši jautājumi, kas ietekmē tikai sievietes un meitenes ar invaliditāti vai tās ietekmē nesamērīgi, un jautājumi, kas saistīti ar sievietēm un meitenēm kopumā, piemēram, dzimumu līdztiesības politikā;

f) organizācijas un iniciatīvas, kas pārstāv bērnus un jauniešus ar invaliditāti un kas ir būtiskas bērnu līdzdalībai sabiedriskajā un kopienas dzīvē, viņu tiesībām tikt uzklautiem un tiesībām uz vārda un biedrošanās brīvību. Pieaugušajiem ir jāveic galvenie uzdevumi un jāsniedz atbalsts tādas vides veicināšanā, kurā bērniem un jauniešiem ar invaliditāti tiek dota iespēja veidot pašiem savas – formālas vai neformālas – organizācijas un iniciatīvas un darboties tajās, tostarp sadarbojoties ar pieaugušajiem, citiem bērniem un jauniešiem.

B. Atšķirība starp organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un citām pilsoniskās sabiedrības organizācijām

13. Organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir jānošķir no organizācijām, kas “paredzētas” personām ar invaliditāti, proti, tām, kuras sniedz pakalpojumus personām ar invaliditāti un/vai izsaka viedokli šādu personu vārdā un kuru darbība praksē var radīt interešu konfliktu, jo šādām organizācijām prioritāri ir sava privātā uzņēmuma mērķi, nevis personu ar invaliditāti tiesības. Dalībvalstīm ir jāsadarbjas ar pārstāvošajām organizācijām, lai pievērstu īpašu uzmanību personu ar invaliditāti viedoklim, jāatbalsta šādu organizāciju spējas un to tiesību un iespēju paplašināšana, kā arī jānodrošina, ka lēmumu pieņemšanā vispirms tiek izvērtēts viņu viedoklis.⁷

14. Ir jānošķir arī organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Termins “pilsoniskās sabiedrības organizācija” ietver dažādas organizācijas, tostarp pētniecības organizācijas/institūtos, pakalpojumu sniedzēju organizācijas un citas privātas ieinteresētās personas. Organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir īpašs pilsoniskās sabiedrības organizācijas veids. Tās var būt dalībnieces galvenajā jumta organizācijā, kas ir pilsoniskās sabiedrības organizācija un/vai apvienība un kas nav izveidota tikai personu ar invaliditāti tiesību aizstāvībai, bet kas var aizstāvēt viņu tiesības savā vispārīgajā cilvēktiesību politikas programmā. Saskaņā ar 33. panta 3. punktu visas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, tostarp organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir jāiesaista Konvencijas īstenošanas uzraudzībā. Risinot jautājumus, kas saistīti ar personām ar invaliditāti, dalībvalstīm prioritāte jāpiešķir viedoklim, ko pauž organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un jāizstrādā satvari, kuros noteikta prasība, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijām un citām ieinteresētajām personām ir jākonsultējas ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un jāiesaista tās to uzdevumu veikšanā, kas attiecas uz Konvencijā nostiprinātajām tiesībām un citām tēmām, piemēram, nediskrimināciju, mieru un vides tiesībām.

C. Konvencijas 4. panta 3. punkta tvērums

15. Lai īstenotu 4. panta 3. punktā izvirzītos pienākumus, dalībvalstīm savā tiesiskajā regulējumā un procedūrās visos valdības līmeņos un struktūrvienībās jāiekļauj pienākums cieši konsultēties ar personām ar invaliditāti un tās aktīvi iesaistīt ar šīs personas pārstāvošo organizāciju starpniecību. Konsultācijas ar personām ar invaliditāti un viņu iesaistīšana dalībvalstīm arī jāuzskata par obligātām pirms likumu, noteikumu un politiku apstiprināšanas

---

⁶ Vispārējais komentārs Nr. 3 (2016) par sievietēm un meitenēm ar invaliditāti, 5. punkts.

⁷ A/HRC/31/62, 38. punkts un A/71/314, 64. punkts.

---

neatkarīgi no tā, vai tie ir vispārīgi vai attiecas uz invaliditāti. Tāpēc konsultācijas jāsāk agrīnā posmā un tām jāsniedz ieguldījums visos lēmumu pieņemšanas procesos līdz pat galīgajam dokumentam. Konsultācijās jāiekļauj organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti visā to daudzveidībā vietējā, valsts, reģionālā un starptautiskā līmenī.

16. Visas personas ar invaliditāti bez jebkādiem izņēmumiem, kas pamatots uz traucējuma veidu, piemēram, personas ar psihosociāliem vai intelektuālās attīstības traucējumiem, var bez diskriminācijas efektīvi un pilnvērtīgi piedalīties vienlīdzīgi ar citiem.⁸ Tiesības piedalīties konsultācijās ar pārstāvošo organizāciju starpniecību jānodrošina vienlīdzīgi visām personām ar invaliditāti neatkarīgi, piemēram, no viņu seksuālās orientācijas un dzimumidentitātes. Dalībvalstīm jāpieņem visaptverošs satvars diskriminācijas novēršanai, lai nodrošinātu tiesības un pamatbrīvības visām personām ar invaliditāti, kā arī jāatceļ tiesību akti, kuros piemērota kriminālatbildība personām ar invaliditāti vai šādas personas pārstāvošajām organizācijām, pamatojoties uz tās dalībnieku dzimumu, sociālo dzimumu vai sociālo statusu un liedzot tām tiesības piedalīties sabiedriskajā un politiskajā dzīvē.

17. Dalībvalstu juridiskais pienākums nodrošināt konsultācijas ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ietver piekļuvi valstisku lēmumu pieņemšanai, kā arī citām jomām, kas attiecas uz pētniecību, universālo dizainu, partnerībām, deleģētām pilnvarām un pilsoņu kontroli.⁹ Turklāt šis pienākums attiecas uz starptautiskām un/vai reģionālām organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti.

1. Jautājumi, kas attiecas uz personām ar invaliditāti

18. Konvencijas 4. panta 3. punktā lietotā frāze attiecībā uz “jautājumiem, kas attiecas uz personām ar invaliditāti” aptver visus likumdošanas, administratīvos un citus pasākumus, kas var tieši vai netieši ietekmēt personu ar invaliditāti tiesības. Plaša tādu jautājumu interpretācija, kas attiecas uz personām ar invaliditāti, ļauj dalībvalstīm iesaistīt invaliditātes aspektu iekļaujošā politikā, nodrošinot, ka personas ar invaliditāti tiek uzskatītas par vienlīdzīgām ar citiem. Tas arī nodrošina to, ka tiek ņemtas vērā personu ar invaliditāti zināšanas un dzīves pieredze, lemjot par jauniem likumdošanas, administratīvajiem un citiem pasākumiem. Tas attiecas uz lēmumu pieņemšanas procesiem, piemēram, vispārējiem tiesību aktiem, kā arī valsts budžeta vai īpašiem tiesību aktiem invaliditātes jomā, kas varētu ietekmēt šo personu dzīvi.¹⁰

19. Konsultācijas, kas tiek veiktas saskaņā ar 4. panta 3. punktu, attur dalībvalstis no iesaistīšanās jebkādā darbībā vai praksē, kas var būt pretrunā Konvencijai un personu ar invaliditāti tiesībām. Ja rodas strīds par apspriežamo pasākumu tiešu vai netiešu ietekmi, dalībvalstu iestādēm ir jāpierāda, ka apspriežamais jautājums neradīs nesamērīgas sekas personām ar invaliditāti un ka tāpēc nav nepieciešamas konsultācijas.

20. Jautājumi, kas tieši ietekmē personas ar invaliditāti, ir, piemēram, deinstitucionalizācija, sociālā apdrošināšana un invaliditātes pensijas, personīgā asistenta pakalpojumi, pieejamības prasības un saprātīgu pielāgojumu politika. Pasākumi, kas netieši ietekmē personas ar invaliditāti, var attiekties uz konstitucionālajām tiesībām, vēlēšanu tiesībām, tiesas pieejamību, tādu pārvaldes iestāžu norīkošanu, kas nosaka ar invaliditāti saistītas stratēģijas vai valsts politiku izglītības, veselības, darba un nodarbinātības jomā.

2. “Cieši konsultējas ar personām ar invaliditāti un tās aktīvi iesaista”

21. Pienākums cieši konsultēties ar personām ar invaliditāti un tās aktīvi iesaistīt ar pārstāvošo organizāciju starpniecību ir noteikts saskaņā ar starptautiskajām cilvēktiesībām, kurās prasīts atzīt ikvienas personas rīcībspēju piedalīties lēmumu pieņemšanas procesos, pamatojoties uz viņu patstāvību un pašnoteikšanos. Konsultācijās un līdzdalībā tādu lēmumu pieņemšanas

---

⁸ A/HRC/19/36, 15.–17. punkts.

⁹ A/HRC/31/62, 63. punkts un A/HRC/34/58, 63. punkts.

¹⁰ A/HRC/31/62, 64. punkts.

---

procesos, kas saistīti ar Konvencijas īstenošanu, un citos lēmumu pieņemšanas procesos jāiesaista visas personas ar invaliditāti un vajadzības gadījumā jāizveido atbalstītās lēmumu pieņemšanas sistēmas.

22. Dalībvalstīm sistemātiski un atklāti jāvēršas pie organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, jāapspriežas ar šādām organizācijām, kā arī tās jāēģilni un laicīgi jāiesaista. Tas nozīmē, ka ir jānodrošina piekļuve visai attiecīgajai informācijai, tostarp valsts iestāžu tīmekļa vietnēm, izmantojot pieejamus digitālos formātus un vajadzības gadījumā saprātīgus pielāgojumus, piemēram, jānodrošina zīmju valodas tulki, viegli lasāms teksts un vienkārša valoda, Braila raksts un taktile saziņas līdzekļi. Atklātās konsultācijas sniedz personām ar invaliditāti piekļuvi visai valstisku lēmumu pieņemšanai vienlīdzīgi ar citām personām, tostarp piekļuvi valsts naudas līdzekļiem un visām attiecīgajām valsts lēmējīestādēm, kuru darbība ir saistīta ar Konvencijas īstenošanu un pārraudzību.

23. Valsts iestādēm, risinot jautājumus, kas tieši attiecas uz personām ar invaliditāti, pienācīgi jāņem vērā un prioritāri jāpievērš uzmanība tādu organizāciju uzskatiem un viedoklim, kas pārstāv personas ar invaliditāti. Valsts iestādēm, kas vada lēmumu pieņemšanas procesus, ir pienākums informēt organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, par šādu procesu rezultātiem, tostarp jāsniedz precīzs skaidrojums saprotamā formātā par konstatējumiem, apsvērumiem un pamatojumu lēmumiem par to, kā tika ņemti vērā viņu viedokļi un kāpēc.

3. Bērnu ar invaliditāti iekļaušana

24. Konvencijas 4. panta 3. punktā arī atzīts, ka, izstrādājot un piemērojot tiesību aktus un politiku Konvencijas īstenošanai, kā arī pieņemot jebkādus citus lēmumus, ir svarīgi šajā procesā sistemātiski iesaistīt "bērnus ar invaliditāti", izmantojot organizācijas, kas pārstāv bērnus ar invaliditāti vai atbalsta bērnus ar invaliditāti. Šīm organizācijām ir būtiska nozīme bērnu ar invaliditāti personīgās patstāvības un aktīvas līdzdalības atvieglošanā, veicināšanā un nodrošināšanā. Lai izpildītu pienākumu ievērot tiesības uz biedrošanās brīvību, dalībvalstīm jārada arī labvēlīga vide, kurā var izveidoties un darboties bērnus ar invaliditāti pārstāvošās organizācijas, tostarp jāsniedz atbilstoši resursi to atbalstam.

25. Dalībvalstīm ir jāpieņem tiesību akti, noteikumi un jāizstrādā programmas, lai nodrošinātu, ka ikviens saprot un ciena bērnu gribu un vēlmes, kā arī vienmēr ņem vērā viņu personīgās attīstības pakāpi. Tiesību uz personīgo patstāvību atzīšana un popularizēšana ir sevišķi svarīga, lai visas personas ar invaliditāti, tostarp bērni, tiktu atzīti kā šo tiesību turētāji.¹¹ Bērni ar invaliditāti paši vislabāk spēj izteikt savas prasības un pieredzi, kas ir nepieciešamas atbilstošu tiesību aktu un programmu izstrādē saskaņā ar Konvenciju.

26. Dalībvalstis var organizēt seminārus/sanāksmes, kurās bērni ar invaliditāti tiek aicināti izteikt viedokli. Tās varētu arī izsludināt atklātus aicinājumus bērniem ar invaliditāti iesniegt esejas par konkrētām tēmām, iedrošinot viņus izklāstīt personīgo pieredzi vai nākotnes gaidas. Esejas varētu apkopot kā bērnu ieguldījumu un tieši iekļaut lēmumu pieņemšanas procesos.

4. Pilnvērtīga un efektīva līdzdalība

27. "Pilnīga un efektīva līdzdalība" (3. panta c) punkts) sabiedrībā nozīmē, ka ikvienā procesā tiek iesaistītas visas personas, tostarp personas ar invaliditāti, lai radītu tām piederības sajūtu un ļautu justies kā sabiedrības daļai. Tas ietver iedrošināšanu, atbilstoša atbalsta, tostarp vienaudžu atbalsta un atbalsta līdzdalībai sabiedrībā, saņemšanu, brīvību no pret viņiem vēršiem aizspriedumiem, kā arī drošības un cieņas sajūtu, publiski izsakot viedokli. Lai garantētu pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību, dalībvalstīm jāveicina personu ar visdažādāko invaliditāti līdzdalība un konsultēšanās ar šīm personām.

28. Tiesības piedalīties ir pilsoniskas un politiskas tiesības, un to nodrošināšana ir tūlītējs

---

¹¹ Konvencijas 7. panta 3. punkts. Sk. arī Bērnu tiesību komitejas Vispārējā komentāra Nr. 12 (2009) par bērna tiesībām tikt uzklautam 134. punktu.

---

pienākums, uz ko neattiecas nekādi budžeta ierobežojumi un kas jāpiemēro ar Konvenciju saistīto lēmumu pieņemšanas, īstenošanas un pārraudzības procesos. Katrā no šiem posmiem nodrošinot līdzdalību organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, personas ar invaliditāti spētu labāk identificēt un norādīt pasākumus, kas varētu veicināt vai kavēt viņu tiesības, un tas galu galā ļautu sasniegt labākus rezultātus šādā lēmumu pieņemšanas procesā. Pilnvērtīga un efektīva līdzdalība jāsaprot kā process, nevis kā viens atsevišķs gadījums.¹²

29. Personu ar invaliditāti līdzdalība Konvencijas īstenošanā un pārraudzībā ir iespējama, ja šīs personas var izmantot tiesības uz vārda brīvību, tiesības uz miermīlīgas pulcēšanās un biedrošanās brīvību, kā noteikts Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19., 21. un 22. pantā. Personas ar invaliditāti un viņu pārstāvošās organizācijas, kas iesaistās valstisku lēmumu pieņemšanas procesā, lai īstenotu un pārraudzītu Konvenciju, ir jāatzīst par cilvēktiesību aizstāvjiem¹³ un jāaizsargā pret iebiedēšanu, uzmākšanos un represijām, jo īpaši, ja tās nepiekrīt kādai nostājai un pauž atšķirīgu viedokli.

30. Tiesības piedalīties ietver arī pienākumus, kas saistīti ar tiesībām uz taisnīgu tiesas procesu un tiesībām tikt uzklautam. Dalībvalstis, kas cieši konsultējas ar organizācijām, kuras pārstāv personas ar invaliditāti, un aktīvi iesaista tās valstisku lēmumu pieņemšanas procesā, vienlaikus īsteno arī personu ar invaliditāti tiesības uz pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedriskajā un politiskajā dzīvē, tostarp tiesības balsot un kandidēt vēlēšanās (Konvencijas 29. pants).

31. Pilnvērtīga un efektīva līdzdalība ietver personu ar invaliditāti iekļaušanu dažādās lēmumu pieņemšanas iestādēs vietējā, reģionālā, valsts un starptautiskā līmenī, kā arī valsts iestādēs cilvēktiesību aizsardzības jautājumos, *ad hoc* komitejās, padomēs un reģionālajās vai pašvaldību organizācijās. Dalībvalstīm savos tiesību aktos un praktiskajā darbībā jāatzīst, ka ikviena persona ar invaliditāti var tikt izvirzīta vai ievēlēta jebkurā pārstāvības iestādē, piemēram, nodrošinot personu ar invaliditāti nominēšanu invalīdu padomēs pašvaldību līmenī vai iecelšanu amatos, kas īpaši izveidoti personu ar invaliditāti tiesību aizstāvībai valsts iestādēs cilvēktiesību aizsardzības jautājumos.

32. Dalībvalstīm jāstiprina to organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, līdzdalība starptautiska līmeņa pasākumos, piemēram, augsta līmeņa politiskā forumā par ilgtspējīgu attīstību, kā arī reģionālos un vispārējos cilvēktiesību mehānismos. Tādējādi personu ar invaliditāti līdzdalība ar pārstāvošo organizāciju starpniecību nodrošinās lielāku efektivitāti un vienlīdzīgu valsts resursu izmantošanu, līdz ar to uzlabojot šādu personu un viņu kopienu nākotnes perspektīvas.

33. Pilnvērtīga un efektīva līdzdalība var būt arī pārveidojošs līdzeklis, lai panāktu sociālas pārmaiņas un veicinātu indivīdu rīcību, kā arī tiesību un iespēju palielināšanu. Organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, iesaistīšana visos lēmumu pieņemšanas veidos stiprina šādu personu spējas aizstāvēt savas intereses un vadīt sarunas, kā arī šīm personām sniedz iespēju stingrāk izteikt viedokli, īstenojot centienus un pastiprināt gan vienoto, gan dažādo uzskatu izpaušmi. Dalībvalstīm jānodrošina pilnvērtīga un efektīva personu ar invaliditāti līdzdalība ar pārstāvošo organizāciju starpniecību, lai panāktu viņu iekļaušanu sabiedrībā un apkarotu pret viņām vērstu diskrimināciju. Dalībvalstis, kas nodrošina pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību un iesaisti organizācijām, kuras pārstāv personas ar invaliditāti, uzlabo pārredzamību un atbildību, ļaujot tām labāk reaģēt uz šo personu prasībām.¹⁴

D. Konvencijas 33. pants. Pilsoniskās sabiedrības iesaiste īstenošanā un pārraudzībā valsts līmenī

34. Konvencijas 33. pants paredz mehānismu izveidi Konvencijas īstenošanai valsts līmenī un neatkarīgām pārraudzības struktūrām, kā arī nodrošina to organizāciju līdzdalību, kas pārstāv personas ar invaliditāti. Konvencijas 33. pants ir jālasa un jāinterpretē kā papildinājums 4. panta 3. punktam.

---

¹² Vispārējais komentārs Nr. 12, 133. punkts.

¹³ Sk. Ģenerālās asamblejas Rezolūcijas 53/144 pielikumu.

¹⁴ A/HRC/31/62, 1.–3. punkts.

35. Konvencijas 33. panta 1. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm jāizveido viens vai vairāki kontaktpunkti un/vai koordinējoši mehānismi, lai garantētu Konvencijas īstenošanu un atvieglotu ar to saistītās darbības. Komiteja iesaka dalībvalstu kontaktpunktiem un/vai koordinējošiem mehānismiem iesaistīt organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, pārstāvjus konsultāciju procesos, kas saistīti ar Konvenciju, un izstrādāt oficiālas procedūras šādu organizāciju iesaistei un sadarbībai ar tām.

36. Saskaņā ar 33. panta 2. punktu Komiteja ir atzinusi, ka visos pārraudzības procesa posmos ir svarīgi izveidot, saglabāt un veicināt neatkarīgas pārraudzības struktūras, tostarp valsts iestādes cilvēktiesību aizsardzības jautājumos.¹⁵ Šādām iestādēm ir izšķirošā loma Konvencijas pārraudzībā, atbilstības veicināšanā valsts līmenī un valstu dalībnieku, tostarp valsts iestāžu un pilsoniskās sabiedrības, koordinētas rīcības atvieglošanā, lai aizsargātu un veicinātu cilvēktiesības.

37. Konvencijas 33. panta 3. punktā ir uzsvērts dalībvalstu pienākums nodrošināt, ka pilsoniskā sabiedrība ir iesaistīta un var piedalīties neatkarīgā pārraudzības struktūrā, kas izveidota saskaņā ar Konvenciju. Pilsoniskās sabiedrības iesaistei jānozīmē, ka ar pārstāvošo organizāciju starpniecību tiek iekļautas personas ar invaliditāti.

38. Dalībvalstīm jānodrošina, ka ir izstrādāti oficiāli mehānismi, kas atļauj, atvieglo un nodrošina organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, aktīvu iesaistīšanos neatkarīgās pārraudzības struktūrās un procesos, tādējādi nodrošinot, ka viņu viedokļi tiek uzklauti un ņemti vērā ziņojumos un veiktajā analizē. Organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, iekļaušana neatkarīgā pārraudzības struktūrā var notikt vairākos veidos, piemēram, iesaistot šo organizāciju pārstāvjus neatkarīgu pārraudzības struktūru valdē vai padomdevējietādēs.

39. Konvencijas 33. panta 3. punkts netieši nosaka, ka dalībvalstīm ir jāatbalsta un jāfinansē spēju stiprināšana pilsoniskajā sabiedrībā, tostarp organizācijās, kas pārstāv personas ar invaliditāti, lai nodrošinātu to efektīvu līdzdalību neatkarīgu pārraudzības struktūru darbā. Organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, jābūt atbilstošiem resursiem, tostarp atbalstam, ko sniedz neatkarīgs un pašpārvaldīts finansējums, lai piedalītos neatkarīgajās pārraudzības struktūrās un nodrošinātu, ka tiek ievērotas prasības attiecībā uz saprātīgiem pielāgojumiem un pieejamības nodrošināšanu to dalībniekiem. Atbalsta un finansējuma sniegšana organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, saistībā ar 33. panta 3. punkta izpildi papildina un neatceļ dalībvalstu pienākumus, kas tām noteikti Konvencijas 4. panta 3. punktā.

40. Gan Konvencija, gan ar to saistītās īstenošanas stratēģijas ir jātulko, un to tekstiem jābūt pieejamiem personām ar visdažādākajiem traucējumiem. Dalībvalstīm jānodrošina, ka personām ar invaliditāti ir piekļuve informācijai, kas šīm personām ļauj izprast un novērtēt lēmumu pieņemšanas procesā izskatāmos jautājumus un sniegt jēgpilnu ieguldījumu.

41. Lai īstenotu 33. panta 3. punktu, dalībvalstīm ir jānodrošina, ka organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir viegli piekļūt kontaktpunktiem un/vai koordinēšanas mehānismam valsts pārvaldē.

III. Dalībvalstu pienākumi

42. Komiteja savos noslēguma apsvērumos atgādināja dalībvalstīm par to pienākumu cieši un laicīgi konsultēties ar personām ar invaliditāti un aktīvi iesaistīt tās ar pārstāvošo organizāciju starpniecību, tostarp tādu organizāciju starpniecību, kas pārstāv sievietes un bērnus ar invaliditāti, izstrādājot un piemērojot tiesību aktus un politiku šīs konvencijas īstenošanai un citos lēmumu pieņemšanas procesos.

43. Dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt konsultāciju procesu pārredzamību, atbilstošas un pieejamas informācijas sniegšanu, kā arī agrīnu un pastāvīgu iesaisti. Dalībvalstis nedrīkst noklusēt informāciju, izvirzīt nosacījumus vai liegt organizācijām, kas pārstāv personas ar

---

¹⁵ CRPD/C/GBR/CO/1, 7. un 37. punkts; CRPD/C/BIH/CO/1, 58. punkts; CRPD/C/ARE/CO/1, 61. punkts; CRPD/C/SRB/CO/1, 67. punkts.

---

invaliditāti, brīvi paust viedokli konsultācijās un lēmumu pieņemšanas procesos. Tas attiecas gan uz reģistrētām, gan neregistrētām organizācijām saskaņā ar tiesībām uz biedrošanās brīvību, un tas ir jānosaka likumā, lai vienlīdzīgā mērā aizsargātu neregistrētas apvienības.¹⁶

44. Dalībvalstis nedrīkst izvirzīt priekšnoteikumu organizācijai, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ka tai jābūt reģistrētai, pirms tā var piedalīties plašos konsultāciju procesos. Tomēr tām jānodrošina, ka organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, var tikt reģistrētas un īstenot savas tiesības piedalīties saskaņā ar 4. panta 3. punktu un 33. panta 3. punktu, izveidojot brīvas un pieejamas reģistrācijas sistēmas un atvieglojot šādu organizāciju reģistrāciju.¹⁷

45. Dalībvalstīm jānodrošina, lai personām ar invaliditāti būtu pieejami visi objekti un procedūras, kas saistīti ar valstisku lēmumu pieņemšanas procesu un konsultācijām. Dalībvalstīm jāveic atbilstoši pasākumi, lai personām ar invaliditāti, tostarp personām ar autismu, nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas piekļūt fiziskajai videi, tostarp ēkām, transportam, izglītībai, informācijai un saziņai savā valodā, tostarp jaunajām informācijas tehnoloģijām, sistēmām, valsts struktūru tīmekļa vietnēm, kā arī citiem sabiedrībai atvērtiem objektiem un pakalpojumiem gan pilsētās, gan laukos. Dalībvalstīm arī jānodrošina, ka konsultāciju procesi ir pieejami, piemēram, tiek nodrošināti zīmju valodas tulki, informācija Braila rakstā un viegli lasāms teksts, un jāsniedz nepieciešamais un pieprasītais atbalsts, finansējums un saprātīgi pielāgojumi,¹⁸ lai nodrošinātu visiem personu ar invaliditāti pārstāvjiem līdzdalību konsultāciju procesos, kā noteikts 11., 12. un 50. punktā.

46. Jānodrošina, ka organizācijām, kas pārstāv personas ar sensorisku neveselību un intelektuālās attīstības traucējumiem, tostarp pašreizējās organizācijām un organizācijām, kas pārstāv personas ar psihosociāliem traucējumiem, ir pieejami sanāksmju asistenti un atbalsta personas, informācija pieejamos formātos (piemēram, vienkārša valoda, viegli lasāms teksts, alternatīvas un pastiprinošā komunikācijas veida sistēmas un piktogrammas), tulkojums zīmju valodā, pavadoņi un tulki nedzirdīgi neredzīgām personām un/vai subtitri sabiedrisko diskusiju laikā.¹⁹ Dalībvalstīm arī jāpiešķir finanšu līdzekļi, lai segtu izdevumus, kas tādu organizāciju pārstāvjiem, kuras pārstāv personas ar invaliditāti, rodas saistībā ar konsultāciju procesiem, tostarp transporta un citus izdevumus, lai nodrošinātu piedalīšanos sanāksmēs un tehniskās instruktāžās.

47. Konsultācijām ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, jābalstās uz pārredzamību, savstarpēju cieņu, jēgpilnu dialogu un patiesiem centieniem panākt kolektīvu vienošanos par procedūrām, kas izstrādātas atbilstīgi personu ar invaliditāti dažādībai. Šādos procesos jānosaka saprātīgi un reāli termiņi, ņemot vērā to, ka organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, bieži ir jāpaļaujas uz brīvprātīgo darbu. Dalībvalstīm ir periodiski jāizvērtē to līdzdalības un konsultāciju mehānismu darbība, aktīvi iesaistot organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti.²⁰

48. Personu ar invaliditāti viedokļiem, kas tiek izteikti ar pārstāvošo organizāciju starpniecību, jāpiešķir pienācīga nozīme. Dalībvalstīm jāgarantē, ka šo personu uzklauššana nav tikai formāla vai simboliska.²¹ Dalībvalstīm jāņem vērā šādu konsultāciju rezultāti, un tajās paustais jāparāda pieņemtajos lēmumos,²² pienācīgi informējot dalībniekus par procesa rezultātiem.²³

49. Dalībvalstīm, cieši un efektīvi konsultējoties ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un aktīvi tās iesaistot, ir jāizveido pienācīgi un pārredzami mehānismi un procedūras dažādās valdības struktūrvienībās un līmeņos, lai nepārprotami ņemtu vērā šādu organizāciju viedokļus, pieņemot valstiskus lēmumus.

50. Dalībvalstīm jānodrošina, ka ciešās konsultācijās tiek uzklauštas un aktīvi iesaistītas

---

¹⁶ A/HRC/31/62, 45. punkts un A/HRC/20/27, 56. punkts.

¹⁷ A/HRC/31/62, 40. punkts.

¹⁸ Vispārējais komentārs Nr. 6 (2018) par vienlīdzību un nediskrimināciju, 23. un 40. punkts.

¹⁹ A/HRC/31/62, 75.–77. punkts.

²⁰ Turpat, 78.–80. punkts.

²¹ Bērnu tiesību komiteja, Vispārējais komentārs Nr. 12, 132. punkts.

²² CRPD/C/COL/CO/1, 11. punkta a) apakšpunkts.

²³ Bērnu tiesību komiteja, Vispārējais komentārs Nr. 12, 45. punkts.

organizācijas, kas pārstāv visas personas ar invaliditāti, tostarp, bet ne tikai: sievietes; vecāka gadagājuma cilvēkus; bērnus; personas ar smagu invaliditāti;²⁴ mīnu upurus; migrantus; bēgļus; patvēruma meklētājus; iekšzemē pārvietotas personas; personas bez dokumentiem un bezvalstniekus; personas ar faktiskiem psihosociāliem traucējumiem vai personas, kas tiek uztvertas kā personas ar psihosociāliem traucējumiem; personas ar intelektuālās attīstības traucējumiem; personas ar dažādiem neirālās regulācijas traucējumiem, tostarp personas ar autismu vai demenci; personas ar albīnismu, pastāvīgiem fiziskiem traucējumiem, hroniskām sāpēm, lepru, kā arī vājredzīgas personas; personas, kas ir nedzirdīgas, nedzirdīgi neredzīgas personas vai personas, kam ir cita veida dzirdes traucējumi; un/vai personas, kam ir HIV/AIDS. Dalībvalstu pienākums iesaistīt organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir piemērojams arī attiecībā uz personām ar invaliditāti, kam ir noteikta seksuālā orientācija un/vai dzimumidentitāte, interseksuālām personām ar invaliditāti, personām ar invaliditāti, kas ir pamatiedzīvotāji vai kas ietilpst nacionālās, etniskās, reliģiskās vai lingvistiskās minoritātēs, kā arī personām ar invaliditāti, kas dzīvo lauku apvidos.

51. Dalībvalstīm ir jāaizliedz diskriminējošas un jebkādas citas trešo pušu, piemēram, pakalpojumu sniedzēju, darbības, kas tieši vai netieši traucē personām ar invaliditāti īstenot tiesības tikt cieši uzklautām un aktīvi piedalīties ar Konvenciju saistītu lēmumu pieņemšanas procesos.

52. Dalībvalstīm jāpieņem un jāīsteno likumi un politika, lai nodrošinātu, ka personas ar invaliditāti var izmantot tiesības tikt uzklautām un ka citi tās neattur no šādas iesaistīšanās. Šie pasākumi ietver izpratnes veidošanu ģimenes locekļiem, pakalpojumu sniedzējiem un valsts darbiniekiem par personu ar invaliditāti tiesībām piedalīties sabiedriskajā un politiskajā dzīvē. Dalībvalstīm jāievieš mehānismi, ar kuriem atklāt interešu konfliktus, kas attiecas uz to organizāciju pārstāvjiem, kuras pārstāv personas ar invaliditāti, vai citām ieinteresētām personām, lai novērstu šo konfliktu negatīvo ietekmi uz personu ar invaliditāti patstāvību, gribu un vēlmēm.

53. Lai izpildītu savus pienākumus saskaņā ar 4. panta 3. punktu, dalībvalstīm ir jāpieņem normatīvi un reglamentējoši noteikumi un procedūras, lai nodrošinātu, ka personas ar invaliditāti ar pārstāvošo organizāciju starpniecību pilnvērtīgi un vienlīdzīgi iesaistās lēmumu pieņemšanas procesos, kā arī tiesību aktu un stratēģiju izstrādē par jautājumiem, kas attiecas uz personām ar invaliditāti, tostarp tiesību aktiem, politiku, stratēģijām un rīcības plāniem invaliditātes jomā. Dalībvalstīm ir jāpieņem noteikumi, kas piešķir organizācijām, kuras pārstāv personas ar invaliditāti, vietas, piemēram, pastāvīgās komitejās un/vai pagaidu darba grupās, dodot tām tiesības izvirzīt dalībniekus, kas darbosies šajās struktūrās.

54. Dalībvalstīm ir jāizstrādā un jāreglamentē oficiālas konsultāciju procedūras, tostarp jāplāno apsekojumi, sanāksmes un citas metodes, jānosaka pienācīgs laika grafiks, agrīni jāiesaista organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, kā arī iepriekš, laikus un plaši jāizplata būtiskā informācija par katru procesu. Dalībvalstīm, konsultējoties ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, jāizveido pieejami tiešsaistes rīki konsultācijām un/vai jānodrošina alternatīvas konsultāciju metodes pieejamos digitālos formātos. Lai nodrošinātu, ka konsultāciju procesā kāds netiek aizmirsts, dalībvalstīm jāieceļ personas, kuru uzdevums ir uzraudzīt iesaistīto dalībnieku sastāvu, pamanīt nepietiekami pārstāvētas grupas un nodrošināt, lai tiktu ievērotas pieejamības un saprātīgu pielāgojumu prasības. Tām arī jānodrošina, ka tiek iesaistītas un konsultācijās uzklautas organizācijas, kas pārstāv visas personu ar invaliditāti grupas, tostarp jāsniedz informācija par prasībām attiecībā uz saprātīgiem pielāgojumiem un pieejamību.

55. Veicot iepriekšējus pētījumus un analīzi, kas nepieciešami politikas formulēšanai, dalībvalstīm jākonsultējas ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un jāiesaista tās. Dalībai publiskos forumos vai politikas priekšlikumu izskatīšanas procesos jābūt pilnīgi pieejamai personām ar invaliditāti.

56. Dalībvalstīm jānodrošina, ka to organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, līdzdalība

²⁴ CRPD/C/ARM/CO/1, 6. punkta a) apakšpunkts.

---

pārraudzības procesos, izmantojot neatkarīgas pārraudzības struktūras pamatojas uz skaidrām procedūrām, atbilstošiem laika grafikiem un iepriekš izplatītu būtisko informāciju. Pārraudzības un novērtēšanas sistēmu ietvaros jāpārbauda tas, cik lielā mērā organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir iesaistītas visā politikā un programmās, un jānodrošina, ka šo personu viedokļi tiek uzskatīti par prioritāriem. Lai izpildītu savu primāro pienākumu uzņemties atbildību par pakalpojumu sniegšanu, dalībvalstīm ir jāizpēta iespējas veidot partnerības ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, lai iegūtu atsauksmes no attiecīgo pakalpojumu lietotājiem.²⁵

57. Dalībvalstīm ir ieteicams veicināt to, ka tiek izveidota viena, vienota un daudzveidīga pārstāvoša apvienība, kurā ir iesaistītas organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, kas iekļauj visus invaliditātes veidus un kurā tiek cienīta šo personu daudzveidība un vienlīdzība, kā arī nodrošināt šādas apvienības iesaistīšanos un līdzdalību Konvencijas pārraudzībā valsts līmenī. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas kopumā nevar pārstāvēt organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, vai darboties to vārdā.²⁶

58. Atbalsts personu ar invaliditāti centieniem aizstāvēt savas intereses, kā arī tiesību un iespēju paplašināšana šādām personām ir galvenie elementi viņu līdzdalībai valsts pārvaldē; tas nozīmē, ka ir jāpilnveido tehniskās, administratīvās un komunikācijas prasmes un jāatvieglo piekļuve informācijai un instrumentiem, kas attiecas uz viņu tiesībām, likumdošanu un politikas veidošanu.

59. Šķēršļi, kas kavē personu ar invaliditāti piekļuvi iekļaujošai izglītībai, ierobežo viņu iespējas un mazina viņu spējas iesaistīties valstisku lēmumu pieņemšanā, un tas savukārt ietekmē viņu organizāciju institucionālās spējas. Šķēršļi piekļuvei sabiedriskajam transportam, saprātīgu pielāgojumu trūkums, zemi vai nepietiekami ienākumi un personu ar invaliditāti bezdarbs arī ierobežo šādu personu iespējas iesaistīties pilsoniskās sabiedrības darbībās.

60. Dalībvalstīm jāstiprina organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, spēja piedalīties visos politikas veidošanas posmos, proti, jānodrošina spēju palielināšana un apmācība invaliditātes cilvēktiesību modeļi, tostarp izmantojot neatkarīgu finansējumu. Dalībvalstīm arī jāatbalsta personas ar invaliditāti un viņu pārstāvošās organizācijas, lai tās varētu attīstīt kompetences, zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas viņu tiesību uz pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrībā neatkarīgai aizstāvēšanai, un lai veidotu stingrākus demokrātiskas pārvaldības principus, piemēram, cieņu pret cilvēktiesībām, tiesiskumu, pārredzamību, atbildību, plurālismu un līdzdalību. Turklāt dalībvalstīm jāsniedz norādījumi par to, kā saņemt finansējumu un dažādēt atbalsta avotus.²⁷

61. Dalībvalstīm jānodrošina, ka organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, var viegli un brīvi reģistrēties, kā arī lūgt un saņemt finansējumu un līdzekļus no valsts un starptautiskiem līdzekļu devējiem, tostarp privātpersonām, privātiem uzņēmumiem, visiem valsts un privātajiem fondiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām un valsts, reģionālām un starptautiskām organizācijām.²⁸ Komiteja dalībvalstīm iesaka izstrādāt kritērijus, pamatojoties uz kuriem tiek piešķirti līdzekļi konsultācijām, tostarp:

a) tieši, bez trešo personu starpniecības piešķirot līdzekļus organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti;

b) prioritāri piešķirot līdzekļus organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti un kas galvenokārt uzmanību pievērš personu ar invaliditāti tiesību aizstāvēšanai;

c) piešķirot īpašus līdzekļus organizācijām, kas pārstāv sievietes ar invaliditāti un bērnus ar invaliditāti, lai viņām nodrošinātu pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību tiesību aktu un politikas sagatavošanā, izstrādē un īstenošanā, kā arī pārraudzības struktūrā;²⁹

---

²⁵ A/71/314, 65. un 66. punkts.

²⁶ CRPD/C/ESP/CO/1, 6. punkts un CRPD/C/NZL/CO/1, 4. punkts.

²⁷ A/HRC/31/62, 47.–50. punkts.

²⁸ A/HRC/20/27, 67. un 68. punkts.

²⁹ CRPD/C/1/Rev.1, pielikums.

---

d) sadalot līdzekļus vienlīdzīgi starp dažādām organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, tostarp sniedzot ilgtspējīgu institucionālu pamatfinansējumu, nevis tikai finansējumu dažādiem projektiem;

e) nodrošinot organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, autonomiju lemt par viņu aizstāvības programmu neatkarīgi no saņemtā finansējuma;

f) nošķirot finansējumu, kas tiek piešķirts organizāciju, kuras pārstāv personas ar invaliditāti, administratīvajām vajadzībām un finansējumu šādu organizāciju īstenotajiem projektiem;

g) finansējumu darot pieejamu visām organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, tostarp pašizstāvības organizācijām un/vai organizācijām, kas nav ieguvušas juridisku statusu tāpēc, ka pastāvošā likumdošana liedz rīcībspēju to biedriem un neatļauj reģistrēt viņu organizācijas;

h) pieņemot un īstenojot kārtību finansējuma pieteikumu iesniegšanai pieejamos formātos.

62. Dalībvalstīm jānodrošina, ka organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir piekļuve valsts naudas līdzekļiem darbības atbalstam, lai izvairītos no situācijām, kad tām ir jāpaļaujas tikai uz ārējiem līdzekļu avotiem, jo tas ierobežotu viņu spēju izveidot dzīvotspējīgas organizatoriskās struktūras.³⁰ Organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti un kas papildus biedru naudām saņem atbalstu no valsts un privātiem finanšu līdzekļiem, spēj labāk nodrošināt personu ar invaliditāti līdzdalību visos politisko un administratīvo lēmumu pieņemšanas procesos, sniegt atbalstu šādām personām, izstrādāt un organizēt individuālus un dažādām grupām paredzētus sociālos pasākumus.

63. Dalībvalstīm jāgarantē pienācīgs un pietiekams finansējums organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, izveidojot atbildīgu un juridiski atzītu oficiālu mehānismu, piemēram, ieguldījumu fondus valsts un starptautiskā līmenī.

64. Dalībvalstīm jāpalielina valsts resursu apjoms, lai izveidotu un stiprinātu organizācijas, kas pārstāv personas ar visdažādāko invaliditāti. Tām arī jānodrošina piekļuve valsts finansējumam (tostarp piešķirot atbrīvojumu no nodokļiem un mantojuma nodokļiem) un valsts loterijām.³¹ Dalībvalstīm jāveicina un jāatvieglo iespēja organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, vienlīdzīgi ar citām nevalstiskām cilvēktiesību organizācijām piekļūt ārvalstu finansējumam starptautiskās sadarbības un atbalsta attīstībai ietvaros, tostarp reģionālā līmenī.

65. Dalībvalstīm jāizstrādā spēcīgi mehānismi un procedūras, kas nodrošina efektīvas sankcijas par 4. panta 3. punktā un 33. panta 3. punktā noteikto pienākumu neizpildi. Atbilstība jāpārrauga neatkarīgām iestādēm, piemēram, tiesībsarga birojam vai parlamentārai komisijai, kam ir pilnvaras sākt izmeklēšanu un pieprasīt atbildīgajām iestādēm uzņemties atbildību. Tomēr organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, jāspēj ierosināt prasību pret iestādi, ja tās konstatē, ka attiecīgā iestāde nav ievērojusi 4. panta 3. punktu un 33. panta 3. punktu.³² Šādiem mehānismiem jābūt paredzētiem tiesiskajā regulējumā, kas reglamentē kārtību, kādā visos lēmumu pieņemšanas līmeņos notiek konsultēšanās ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un šādu organizāciju iesaistīšana, kā arī noteiktiem valsts tiesību aktos diskriminācijas novēršanas jomā³³.

66. Dalībvalstīm ir jāatzīst efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi, tostarp kolektīvie līdzekļi vai kolektīvās prasības, lai nodrošinātu, ka tiek ievērotas personu ar invaliditāti tiesības piedalīties. Valsts iestādes var ievērojami ietekmēt to, ka personām ar invaliditāti tiek efektīvi nodrošināta tiesas pieejamība situācijās, kas negatīvi ietekmē viņu tiesības.³⁴ Efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi varētu būt šādi: a) procedūras apturēšana; b) agrāka procedūras posma atjaunošana, lai

---

³⁰ A/71/314, 65.–66. punkts.

³¹ A/59/401, 82. punkta l) un t) apakšpunkts un A/HRC/31/62, 51.–54. punkts.

³² A/71/314, 68.–69. punkts.

³³ Vispārējais komentārs Nr. 6, 72. punkts.

³⁴ Turpat, 73. punkta h) apakšpunkts.

---

nodrošinātu konsultēšanos ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un to iesaisti; c) lēmuma īstenošanas aizkavēšana līdz brīdim, kad ir notikušas atbilstošas konsultācijas; vai d) pilnīga vai daļēja lēmuma atcelšana, pamatojoties uz 4. panta 3. punkta un 33. panta 3. punkta neievērošanu.

IV. Saistība ar citiem Konvencijas noteikumiem

67. Konvencijas 3. pantā noteikts visaptverošu principu kopums, kas izmantojams kā vadlīnijas Konvencijas interpretācijā un īstenošanā. Tajā cita starpā paredzēta “pilnīga un efektīva līdzdalība un integrācija sabiedrībā”, kas nozīmē, ka personu ar invaliditāti līdzdalība ar pārstāvošo organizāciju starpniecību ir attiecināma uz visu tekstu un piemērojama visai Konvencijai.³⁵

68. Konvencijas 4. panta 3. punkts ir daļa no dalībvalstu vispārējiem pienākumiem, tādējādi tas attiecas uz visu Konvenciju un ir nozīmīgs visu tajā noteikto pienākumu īstenošanā.

69. Konvencijas 4. panta 1., 2. un 5. punkts ir ļoti svarīgi šā panta 3. punkta īstenošanā, jo tajos ir ietverti dalībvalstu galvenie pienākumi, kas attiecināmi uz visām federatīvo valstu daļām bez jebkādiem ierobežojumiem vai izņēmumiem un ir saistīti ar nepieciešamo struktūru un regulējumu izveidi, kā arī pasākumu veikšanu Konvencijas ievērošanai.

70. Politika, kas veicina personu ar invaliditāti vienlīdzību un diskriminācijas aizliegumu, kā noteikts 5. pantā, jāpieņem un jāpārbauda saskaņā ar 4. panta 3. punktu un 33. panta 3. punktu.³⁶ Cieša konsultēšanās ar organizācijām, kas pārstāv dažādās personas ar invaliditāti, un to aktīva iesaistīšana ir būtisks nosacījums, lai veiksmīgi pieņemtu un pārraudzītu tiesiskos regulējumus un norādījumus, kuru mērķis ir veicināt reālu un iekļaujošu vienlīdzību, tostarp pozitīvas rīcības programmas.

71. Personas ar invaliditāti nedrīkst izslēgt no konsultāciju procedūrām vai diskriminēt, pamatojoties uz traucējumiem. Procedūrām un saistītajiem materiāliem jābūt iekļaujošiem un pieejamiem personām ar invaliditāti, un tajos jāparedz laika grafiki un tehniskā palīdzība šādu personu agrīnai iesaistei konsultāciju procesos. Visos sarunu un konsultāciju procesos vienmēr jānodrošina saprātīgi pielāgojumi, tiesību akti un politika saprātīgu pielāgojumu jomā ir jāizstrādā, cieši konsultējoties ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un tās aktīvi iesaistot.

72. Konvencijas 6. pantā noteikts, ka ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu sieviešu un meiteņu ar invaliditāti pilnvērtīgu attīstību, stāvokļa uzlabošanu, kā arī tiesību un iespēju paplašināšanu. Dalībvalstīm jāveicina un jāatvieglo tādu organizāciju izveide, kas pārstāv sievietes un meitenes ar invaliditāti, lai tās būtu mehānisms, kas vienlīdzīgi ar vīriešiem ar invaliditāti viņām ļautu piedalīties sabiedriskajā dzīvē ar viņu organizāciju starpniecību. Dalībvalstīm jāatzīst sieviešu ar invaliditāti tiesības pārstāvēt sevi un biedroties un jāveicina to efektīva iesaistīšanās ciešās konsultācijās saskaņā ar 4. panta 3. punktu un 33. panta 3. punktu. Sievietes un meitenes ar invaliditāti ir arī vienlīdzīgā mērā jāiekļauj visās īstenošanas nodaļās un struktūrvienībās, kā arī neatkarīgas pārraudzības struktūrā. Visām konsultāciju iestādēm, mehānismiem un procedūrām jāatbilst konkrētai invaliditātei, tām jābūt iekļaujošām un jānodrošina dzimumu līdztiesība.

73. Sievietēm ar invaliditāti un vīriešiem ar invaliditāti jābūt vienlīdzīgām iespējām piedalīties to organizāciju vadībā, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un ir jānodrošina, ka viņām ir vieta un pilnvaras jumta organizācijās, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ievērojot vienlīdzīgu pārstāvību, izveidojot sieviešu komitejas, programmas tiesību un iespēju paplašināšanai utt. Dalībvalstīm jānodrošina, ka sieviešu ar invaliditāti līdzdalība, tostarp sieviešu, pār kurām ir jebkāda veida aizbildnība vai kuras ir ievietotas ārstniecības iestādē, ir priekšnoteikums visu to

---

³⁵ ANO Augstā komisāra cilvēktiesību jautājumos birojs, *Monitoring the Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Guidance for Human Rights Monitors* (Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām pārraudzība. Norādījumi cilvēktiesību uzraudzītājiem). Profesionālās apmācības materiālu sērija Nr. 17 (Ņujorka un Ženēva, 2010).

³⁶ Sk. Vispārējo komentāru Nr. 6.

pasākumu izstrādē, īstenošanā un pārraudzībā, kas ietekmē viņu dzīvi. Sievietēm ar invaliditāti jābūt iespējai piedalīties lēmumu pieņemšanas procesos, kuros risina jautājumus, kas ietekmē tikai sievietes vai tās ietekmē nesamērīgi un kas kopumā attiecas uz sieviešu tiesībām un dzimumu līdztiesības politiku, piemēram, politiku seksuālās un reproduktīvās veselības un tiesību jomā, kā arī jebkādu ar dzimumu saistītu vardarbību pret sievietēm.

74. Konvencijas 4. panta 3. punktam un 33. panta 3. punktam ir būtiska nozīme bērnu ar invaliditāti tiesību īstenošanā, kā tas noteikts 7. pantā. Dalībvalstīm ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka gan skolā, gan sabiedrībā vietējā, valsts un starptautiskā līmenī bērni ar invaliditāti ar pārstāvošo organizāciju starpniecību var piedalīties un aktīvi iesaistīties visos plānošanas, īstenošanas, pārraudzības un novērtēšanas aspektos, kas saistīti ar attiecīgajiem tiesību aktiem, politiku, pakalpojumiem un programmām, kuri ietekmē viņu dzīvi. Līdzdalības mērķis ir paplašināt tiesības un iespējas bērniem ar invaliditāti un panākt, ka pienākuma veicēji atzīst, ka bērniem ir tiesības, kas ļauj viņiem aktīvi piedalīties viņu kopienās un sabiedrībā. Tas notiek dažādos līmeņos, sākot ar to, ka tiek atzītas viņu tiesības tikt uzklautiem, un turpinot ar to, ka viņi tiek aktīvi iesaistīti tiesību īstenošanā.³⁷

75. Dalībvalstīm jāsniedz atbalsts bērniem ar invaliditāti lēmumu pieņemšanā, cita starpā jānodrošina iespēja izmantot jebkādas komunikācijas veidus, kas nepieciešami, lai viņiem būtu vieglāk paust viedokli,³⁸ tostarp sagatavojot informāciju bērniem piemērotā veidā, un jāsniedz pietiekams atbalsts pašreizējās veiktšanai, kā arī jānodrošina atbilstoša apmācība visiem speciālistiem, kas strādā ar šādiem bērniem un šādu bērnu labā.³⁹ Dalībvalstīm arī jānodrošina bērna invaliditātei un vecumam atbilstoša palīdzība un procedūras, kā arī atbalsts bērniem ar invaliditāti. Bērnu pārstāvošo organizāciju līdzdalība jāuzskata par nepieciešamu nosacījumu konsultācijās par konkrētiem jautājumiem, kas uz viņiem attiecas, un viņu viedoklim jāpiešķir pienācīga nozīme atbilstoši viņu vecumam un briedumam.

76. Konvencijas 4. panta 3. punktam ir īpaša nozīme izpratnes veidošanā (8. pants). Komiteja atgādina par saviem ieteikumiem dalībvalstīm īstenot sistemātiskas izpratnes veidošanas programmas ar to organizāciju līdzdalību, kas pārstāv personas ar invaliditāti, tostarp organizēt plašsaziņas līdzekļu kampaņas, izmantojot sabiedriskās radio stacijas un televīzijas programmas, lai veidotu priekšstatu par personu ar invaliditāti dažādību un viņu tiesībām.⁴⁰ Izpratnes veidošanas kampaņām un apmācības programmām, kas paredzētas visiem valsts sektora darbiniekiem, ir jāatbilst Konvencijas principiem un jāpamatojas uz invaliditātes cilvēktiesību modeli, lai pārvarētu iesakņojušos dzimumu un invaliditātes stereotipus sabiedrībā.

77. Lai organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, varētu pienācīgi piedalīties ar Konvenciju saistītajos konsultāciju un pārraudzības procesos, ir būtiski nodrošināt vislabāko pieejamību (9. pants) procedūrām, mehānismiem, informācijai un saziņai, iekārtām un ēkām, tostarp veikt saprātīgus pielāgojumus. Dalībvalstīm jāizstrādā, jāpieņem un jāīsteno starptautiskie pieejamības standarti un universālā dizaina process, piemēram, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā,⁴¹ lai nodrošinātu ciešu konsultēšanos ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un aktīvu šo organizāciju iesaisti.⁴²

78. Riska situācijās un ārkārtas humānās situācijās (11. pants) ir svarīgi, lai dalībvalstis un humānās palīdzības sniedzēji nodrošinātu organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, tostarp organizāciju, kas visos līmeņos pārstāv sievietes, vīriešus un bērnus ar invaliditāti, aktīvu līdzdalību, koordināciju un jēgpilnu konsultēšanos ar šīm organizācijām. Saskaņā ar

³⁷ ANO Bērnu fonds, "Conceptual framework for monitoring outcomes of adolescent participation" (Konceptuāls satvars pusaudžu līdzdalības rezultātu pārraudzībai) (2018. gada marts). Pieejams: www.unicef.org/adolescence/files/Conceptual_Framework_for_Measuring_Outcomes_of_Adolescent_Participation_March_2018.pdf.

³⁸ Bērnu tiesību komitejas Vispārējais komentārs Nr. 12, 21. punkts.

³⁹ Turpat, 34. punkts.

⁴⁰ CRPD/C/MDA/CO/1, 19. punkts; CRPD/C/AZE/CO/1, 21. punkts; CRPD/C/TUN/CO/1, 21. punkts.

⁴¹ Vispārējais komentārs Nr. 2 (2014) par pieejamību, 5.–7. punkts un 30. punkts.

⁴² Turpat, 16., 25. un 48. punkts.

---

4. panta 3. punktu organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir aktīvi jāiesaista ar ārkārtas situācijām saistīto tiesību aktu un politikas izstrādē, īstenošanā un pārraudzībā, kā arī jānosaka palīdzības sadalījuma prioritātes. Dalībvalstīm jāveicina tādu organizāciju izveide, kas pārstāv iekšzemē pārvietotas personas vai bēgļus ar invaliditāti un kas spēj veicināt viņu tiesības jebkurā riska situācijā, tostarp bruņotu konfliktu laikā.

79. Vienlīdzīga tiesībspējas atzīšana (12. pants) nodrošina, ka visām personām ar invaliditāti ir tiesības pilnā mērā izmantot viņu rīcībspēju un tām ir vienādas tiesības izvēlēties un kontrolēt lēmumus, kas tos ietekmē. Vienlīdzīga tiesībspējas atzīšana ir priekšnoteikums tiešām un efektīvām konsultācijām un personu ar invaliditāti iesaistīšanai tādu tiesību aktu un politikas izstrādē un īstenošanā, kas paredzēti Konvencijas īstenošanai. Komiteja iesaka nodrošināt, ka 12. panta neizpilde nekādā gadījumā nekavē 4. panta 3. punkta un 33. panta 3. punkta iekļaujošu īstenošanu. Lai novērstu šo līdzdalību traucējošo šķērslī, kas pamatojas uz rīcībspējas liegšanu, ir jāgroza likumi un politika.

80. Komiteja atgādina, kas tās Vispārējā komentārā Nr. 1 (2014) par vienlīdzīgu tiesībspējas atzīšanu, ir noteikts, ka rīcībspēja ir galvenā, lai varētu piekļūt pilnvērtīgai un efektīvai līdzdalībai sabiedrības un lēmumu pieņemšanas procesos, un tā jānodrošina visām personām ar invaliditāti, tostarp personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem, personām ar autismu, personām ar faktiskiem psihosociāliem traucējumiem vai personām, kas tiek uztvertas kā personas ar psihosociāliem traucējumiem, kā arī bērniem ar invaliditāti ar viņus pārstāvošo organizāciju starpniecību. Dalībvalstīm jānodrošina, ka ir pieejami atbalstītās lēmumu pieņemšanas pasākumi, lai radītu tādas iespējas līdzdalībai politikas veidošanā un konsultācijās, kurās tiek ņemta vērā personas patstāvība, griba un vēlmes.

81. Personu ar invaliditāti tiesības uz tiesas pieejamību (13. pants) nozīmē, ka personām ar invaliditāti ir tiesības vienlīdzīgi ar citiem piedalīties tiesu sistēmas darbā kopumā. Šī līdzdalība ir daudzveidīga, un tajā ietilpst tas, ka personas ar invaliditāti ir dažādās lomās, piemēram, viņi ir prasītāji, cietušie, atbildētāji, tiesneši, zvērinātie un advokāti, tādas demokrātiskas sistēmas ietvaros, kas veicina labu pārvaldību.⁴³ Cieša konsultēšanās ar personām ar invaliditāti sadarbībā ar pārstāvošajām organizācijām ir būtiska visos procesos, kuros tiek pieņemti un/vai grozīti likumi, noteikumi, politika un programmas, kas attiecas uz šādu personu līdzdalību tiesu sistēmā.

82. Lai novērstu jebkādu ekspluatāciju, vardarbību un ļaunprātīgu izmantošanu (16. pants), dalībvalstīm jānodrošina, ka neatkarīgas iestādes efektīvi uzrauga visas iestādes un programmas, kas paredzētas personu ar invaliditāti apkalpošanai. Komiteja ir novērojusi, ka personu ar invaliditāti tiesību pārkāpumi turpina notikt arī tādās iestādēs, kas “apkalpo” personas ar invaliditāti, piemēram, psihiatriskajās un/vai aprūpes iestādēs. Saskaņā ar Konvencijas 33. panta 3. punktu tas nozīmē, ka neatkarīgi no tā, vai neatkarīgā uzraudzības iestāde, kurai uzticēts pienākums saskaņā ar 16. panta 3. punktu, pārklājas ar neatkarīgo pārraudzības struktūru, kas izveidota saskaņā ar 33. panta 2. punktu, pilsoniskajai sabiedrībai, tostarp organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir aktīvi jāiesaistās šādu iestāžu un pakalpojumu uzraudzībā.

83. Kā norādīts Komitejas Vispārējā komentārā Nr. 5 (2017) par neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā, konsultācijas ar personām ar invaliditāti un viņu aktīva iesaistīšana ar pārstāvošo organizāciju starpniecību ir būtiska visu plānu un stratēģiju pieņemšanā, kā arī turpmāku darbību veikšanā un pārraudzībā, īstenojot tiesības uz neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā (19. pants). Aktīvai iesaistei un konsultācijām visos lēmumu pieņemšanas procesa līmeņos jāattiecas uz visām personām ar invaliditāti. Personas ar invaliditāti, tostarp personas, kuras pašlaik dzīvo ārstniecības iestādēs, jāiesaista deinstitucionalizācijas stratēģiju plānošanā, īstenošanā un pārraudzībā, kā arī atbalsta pakalpojumu izstrādē, īpašu uzmanību pievēršot šo cilvēku vajadzībām.⁴⁴

---

⁴³ “Bīslījs [Beasley] pret Austrāliju” (CRPD/C/15/D/11/2013), 8.9. punkts un “Lokrijs [Lockrey] pret Austrāliju” (CRPD/C/15/D/13/2013), 8.9. punkts.

⁴⁴ Vispārējais komentārs Nr. 5 (2017) par neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā, 71. punkts.

84. Piekļuve informācijai (21. pants) ir nepieciešama, lai organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, varētu iesaistīties un pilnvērtīgi piedalīties pārraudzības procesā, kā arī brīvi paust viedokli. Šādām organizācijām laikus un bez papildu izmaksām ir jāsaņem informācija pieejamos formātos, tostarp digitālajos formātos, un izmantojot tehnoloģijas, kas ir piemērotas visiem invaliditātes veidiem. Tas nozīmē, ka oficiālajā saziņā ir jāizmanto zīmju valoda, viegli lasāms teksts, vienkārša valoda, Braila raksts, pastipriņoša un alternatīva komunikācijas veida sistēmas, kā arī visi citi pieejamie līdzekļi, veidi un formāti, kurus izvēlas personas ar invaliditāti. Pietiekami laicīgi pirms jebkuras konsultēšanās jādara pieejama visa būtiskā informācija, tostarp attiecībā uz budžetu, statistiku un citiem būtiskiem jautājumiem, kas vajadzīga apzināta viedokļa formulēšanai.

85. Lai nodrošinātu tiesības uz iekļaujošu izglītību (24. pants), saskaņā ar Komitejas Vispārējo komentāru Nr. 4 (2016) par tiesībām uz iekļaujošu izglītību dalībvalstīm, plānojot, īstenojot, uzraugot un novērtējot visus iekļaujošas izglītības politikas un tiesību aktu aspektus, ir jākonsultējas ar personām ar invaliditāti, tostarp bērniem ar invaliditāti, ar viņu pārstāvošo organizāciju starpniecību un aktīvi jāiesaista personas ar invaliditāti.⁴⁵ Iekļaujoša izglītība ir būtiska, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti līdzdalību, kas noteikta 4. panta 3. punktā un 33. panta 3. punktā. Izglītība ļauj cilvēkiem attīstīties un palielina līdzdalības sabiedrības dzīvē iespējamību, tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu Konvencijas īstenošanu un pārraudzību. Dalībvalstīm jānodrošina, ka valsts un privātās izglītības iestādes konsultējas ar personām ar invaliditāti un ka šādu personu viedokļi tiek pienācīgi ņemti vērā izglītības sistēmā.

86. Jebkāda politika attiecībā uz personu ar invaliditāti tiesībām uz darbu un nodarbinātību (27. pants) jāpieņem, konsultējoties ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un iesaistot tās. Politikā jācenšas garantēt darba iespējas, veicināt darbu atvērto, iekļaujošo, nediskriminējošo, pieejamo un konkurētspējīgo darba tirgos un vidēs, nodrošināt vienlīdzīgas iespējas un dzimumu līdztiesību, kā arī sniegt saprātīgus pielāgojumus un atbalstu visām personām ar invaliditāti.

87. Tiesību uz pienācīgu dzīves līmeni un sociālo aizsardzību īstenošana (28. pants) ir tieši saistīta ar 4. panta 3. punktu. Organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, līdzdalība valsts politikas izstrādē ir ļoti svarīga, lai nodrošinātu, ka dalībvalstu iestādes pievērš uzmanību īpašajām situācijām, kas saistītas ar atstumtību, nevienlīdzību un nabadzību, kuras skar personas ar invaliditāti un viņu ģimenes, kas dzīvo nabadzībā. Proti, dalībvalstīm jācenšas sadarboties ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un personām ar invaliditāti, kas ir bezdarbnieki, kam nav fiksētu ienākumu, kas nevar strādāt, jo, iespējams, zaudētu atvieglojumus vai pabalstus, vai kas dzīvo lauku vai attālos reģionos, ir pamatiedzīvotāji, sievietes un vecāka gadagājuma cilvēki. Veicot un pārskatot pasākumus, stratēģijas, programmas, politiku un tiesību aktus saistībā ar 28. panta īstenošanu un attiecīgajā pārraudzības procesā, dalībvalstīm ir cieši jākonsultējas ar organizācijām, kas pārstāv personas ar jebkādu invaliditāti, un aktīvi tās jāiesaista, lai nodrošinātu invaliditātes integrēšanu un šādu personu prasību un viedokļu pienācīgu ņemšanu vērā.

88. Personu ar invaliditāti tiesības piedalīties politiskajā un sabiedriskajā dzīvē (29. pants) ir ļoti svarīgas, lai nodrošinātu personām ar invaliditāti iespējas efektīvi un pilnvērtīgi piedalīties un iesaistīties sabiedrībā vienlīdzīgi ar citiem. Tiesības balsot un tikt ievēlētam ir būtisks tiesību piedalīties elements, jo ievēlētie pārstāvji lemj par politisko darba kārtību, un viņi ir galvenie, lai nodrošinātu Konvencijas īstenošanu un pārraudzību, iestājoties par personu ar invaliditāti tiesībām un interesēm.

89. Dalībvalstīm, cieši konsultējoties ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir jāpieņem tiesiskais regulējums, lai tādām personām ar invaliditāti, kam nepieciešama palīdzība, ļautu pašām balsot. Lai to īstenotu, var būt nepieciešams balsošanas kabīnēs (vēlēšanu dienā un pirmstermiņa balsošanā) darīt pieejamas palīgierīces personām ar invaliditāti valsts un pašvaldību vēlēšanās un tautas nobalsošanā.

90. Sadarbībā ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, ir jākonsultējas ar

⁴⁵ Vispārējais komentārs Nr. 4, 7. punkts.

---

personām, kas pārstāv visus dažādos traucējumu veidus vai dažus no tiem, un šīs personas jāiesaista datu un informācijas vākšanas procesa sagatavošanā un īstenošanā (31. pants).

91. Dalībvalstīm jāizveido vienota datu vākšanas sistēma, lai savāktu kvalitatīvus, pietiekamus, laikus sniegtus un uzticamus datus, kas sadalīti pēc dzimuma, vecuma, etniskās piederības, lauku/pilsētu iedzīvotājiem, traucējumu veida un sociālekonomiskā statusa, attiecībā uz visām personām ar invaliditāti un viņu piekļuvi Konvencijā noteiktajām tiesībām. Tām jāizveido sistēma, kas ļautu formulēt un īstenot politiku Konvencijas īstenošanai, cieši sadarbojoties ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un izmantojot Vašingtonas invaliditātes statistikas grupu. Lai iegūtu informāciju par subjektīvu uztveri un attieksmi, jāiekļauj arī papildu datu vākšanas rīki un jāaptver tās grupas, kas neietilpst Vašingtonas grupas statistikā.

92. Pieņemot lēmumu par starptautisko sadarbību (32. pants) un īstenojot to, cieša partnerība, sadarbība un personu ar invaliditāti iesaistīšana ar pārstāvošo organizāciju starpniecību ir būtiska, lai pieņemtu attīstības politiku saskaņā ar Konvenciju. Ir jākonsultējas ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un jāiesaista tās visos starptautiskās sadarbības plānu, programmu un projektu izstrādes, īstenošanas un pārraudzības līmeņos, tostarp Dienaskārtībā 2030 un Sendai ietvarprogrammā katastrofu riska mazināšanai 2015.–2030. gadam.

93. Konvencijas 34. panta 3. punkts ir svarīgs, lai ievērotu attiecīgos kritērijus dalībai Komitejā. Tajā noteikts, ka dalībvalstīm, izvirzot kandidātus, pienācīgi jāņem vērā 4. panta 3. punkta noteikumi. Tādēļ dalībvalstīm pirms kandidātu izvirzīšanas Komitejā ir cieši jākonsultējas ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, un aktīvi tās jāiesaista. Ir jāpieņem valsts tiesiskais regulējums un procedūras, kas nodrošina pārredzamību, veicina līdzdalību, iesaista organizācijas, kuras pārstāv personas ar invaliditāti, un ņem vērā konsultāciju rezultātus, izraugoties galīgo kandidatūru.

V. Īstenošana valsts līmenī

94. Komiteja atzīst, ka dalībvalstis sastopas ar problēmām, īstenojot personu ar invaliditāti tiesības tikt uzklautām un iesaistītām Konvencijas īstenošanas tiesību aktu un politikas izstrādē, īstenošanā un pārraudzībā. Lai nodrošinātu pilnīgu 4. panta 3. punkta un 33. panta 3. punkta īstenošanu, dalībvalstīm cita starpā jāveic šādi pasākumi:

a) jāatceļ visi likumi, tostarp rīcībbspēju liedzošie, kas neļauj cieši konsultēties ar personām ar invaliditāti neatkarīgi no traucējuma veida, un aktīvi iesaistīt personas ar invaliditāti ar pārstāvošo organizāciju starpniecību;

b) jārada nepieciešamie apstākļi tādu organizāciju izveidei un darbībai, kas pārstāv personas ar invaliditāti, pieņemot politikas satvaru, kas ir labvēlīgs šādu organizāciju izveidei un ilgtspējīgai darbībai. Tas nozīmē, ka ir jāgarantē šo organizāciju neatkarība no valsts un patstāvība, atbilstošu finansēšanas mehānismu izveide, ieviešana un piekļuve tiem, tostarp valsts līdzekļiem un starptautiskajai sadarbībai, kā arī atbalsta sniegšana, tostarp tehniskā palīdzība, lai paplašinātu tiesības un iespējas un palielinātu spējas;

c) jāaizliedz jebkāda iebiedēšana, vajāšana vai represijas pret personām un organizācijām, kas valsts un starptautiskā līmenī mudina ievērot Konvencijā noteiktās tiesības. Dalībvalstīm arī jāpieņem mehānismi, lai aizsargātu personas ar invaliditāti un viņu pārstāvošās organizācijas pret iebiedēšanu, vajāšanu un represijām, tostarp, ja tās sadarbojas ar Komiteju vai citām starptautiskām organizācijām un cilvēktiesību mehānismiem;

d) jāveicina tādu jumta organizāciju izveide, kas pārstāv personas ar invaliditāti, koordinē un pārstāv darbības, kuras veic tās dalībnieki, un kas ir atsevišķas organizācijas, kuras pārstāv personas ar dažādu invaliditāti, tostarp visnepietiekamāk pārstāvētas grupas, lai nodrošinātu viņu iekļaušanu un pilnvērtīgu līdzdalību pārraudzības procesā. Ja dalībvalsts saskaras ar šķēršļiem, iesaistot lēmumu pieņemšanas procesos katru atsevišķo organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, tā var iekļaut šādu organizāciju pārstāvjus pastāvīgās vai pagaidu darba grupās utt., ja to nevar izdarīt ar jumta organizācijas vai tādas apvienības starpniecību, kurā

---

apvienotas organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti;

e) jāpieņem tiesību akti un politika, kuros atzītas to organizāciju tiesības piedalīties un iesaistīties, kas pārstāv personas ar invaliditāti, kā arī noteikumi, kuros noteiktas skaidras konsultāciju procedūras visos pārvaldības un lēmumu pieņemšanas līmeņos. Šajā tiesiskajā un politiskajā satvarā jāparedz obligāta prasība nodrošināt atklātu izskatīšanu pirms lēmumu pieņemšanas un jāiekļauj noteikumi, kuros noteikta prasība izstrādāt skaidru laika grafiku, pārliecināties par konsultāciju pieejamību un pienākums sniegt saprātīgus pielāgojumus un atbalstu. To var izdarīt, likumos un citos normatīvajos aktos skaidri norādot uz organizāciju, kas pārstāv personas ar invaliditāti, līdzdalību un šo organizāciju pārstāvju izraudzīšanos;

f) jāizveido pastāvīgi mehānismi konsultācijām ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, tostarp apaļā galda sarunas, līdzdalību veicinošus dialogus, atklātas izskatīšanas, aptaujas un tiešsaistes konsultācijas, ņemot vērā šo organizāciju daudzveidību un patstāvību, kā norādīts 11., 12. un 50. punktā. Var tikt izveidota arī valsts konsultatīvā padome, piemēram, reprezentatīva valsts padome invaliditātes jautājumos, kas pārstāv organizācijas, kuras pārstāv personas ar invaliditāti;

g) jāgarantē un jāatbalsta personu ar invaliditāti līdzdalība ar tādu organizāciju starpniecību, kas pārstāv personas ar invaliditāti, kuras ir ļoti dažādas, tostarp attiecībā uz dzimšanu un veselības stāvokli, vecumu, rasi, dzimumu, valodu, nacionālo, etnisko vai sociālo izcelsmi, piederību pie pamatiedzīvotājiem, seksuālo orientāciju un dzimumidentitāti, interseksuālajām atšķirībām, reliģisko un politisko piederību, migrantu statusu, traucējumu veidu vai citu statusu;

h) jāiesaista organizācijas, kas pārstāv sievietes un meitenes ar invaliditāti, un viņām jānodrošina tieša līdzdalība visos valstisku lēmumu pieņemšanas procesos drošā vidē, jo īpaši tās politikas izstrādē, kas attiecas uz sieviešu tiesībām un dzimumu līdztiesību, kā arī ar dzimumu saistītu vardarbību pret sievietēm, tostarp seksuālo vardarbību un ļaunprātīgu izmantošanu;

i) jākonsultējas ar personām ar invaliditāti, tostarp bērniem un sievietēm ar invaliditāti, ar pārstāvošo organizāciju starpniecību un viņas aktīvi jāiesaista valstisku lēmumu pieņemšanas procesu plānošanā, izpildē, pārraudzībā un novērtēšanā visos līmeņos, jo īpaši par jautājumiem, kas šīs personas ietekmē, tostarp attiecībā uz riska situācijām un ārkārtas humānām situācijām, sniedzot saprātīgus un reālus termiņus viedokļa paušanai, kā arī atbilstošu finansējumu un atbalstu;

j) visos lēmumu pieņemšanas līmeņos jāveicina un jāatbalsta iespējas izveidot, stiprināt, finansēt un efektīvi iesaistīt organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, vai grupas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, tostarp sniegt šādu palīdzību vecākiem un ģimenēm, kas atbalsta personas ar invaliditāti. Tas ietver sadarbību vietējā, valsts, reģionālā (tostarp reģionālās integrācijas organizāciju ietvaros) vai starptautiskā līmenī politikas un programmu koncepciju sagatavošanā, izstrādē, reformēšanā un īstenošanā;

k) jānodrošina pārraudzība attiecībā uz to, kā dalībvalstis ievēro 4. panta 3. punktu un 33. panta 3. punktu, un jāatvieglo iespējas organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, uzņemt vadību šādā pārraudzībā;

l) iesaistot organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, jāizstrādā un jāievieš efektīvi izpildes mehānismi, tostarp paredzot jēgpilnas sankcijas un tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kas izmantojami gadījumā, ja dalībvalstis neievēro 4. panta 3. punktā un 33. panta 3. punktā noteiktos pienākumus;

m) jānodrošina saprātīgi pielāgojumi un pieejamība visiem objektiem, materiāliem, sanāksmēm, uzaicinājumiem iesniegt pieteikumus, procedūrām, kā arī informācijai un saziņai, kas attiecas uz valstisku lēmumu pieņemšanas procesiem, konsultācijām un pārraudzību, lai varētu iesaistīties visas personas ar invaliditāti, tostarp personas, kas dzīvo izolēti dažādās aprūpes iestādēs vai psihiatriskajās slimnīcās, un personas ar autismu;

n) jānodrošina invaliditātei un vecumam atbilstoša palīdzība, lai valstisku lēmumu pieņemšanas, konsultāciju un pārraudzības procesos varētu piedalīties personas ar invaliditāti ar pārstāvošo organizāciju starpniecību. Jāizstrādā stratēģijas, kas nodrošinātu bērnu ar

---

invaliditāti līdzdalību konsultāciju procesos, kuri organizēti, lai īstenotu Konvenciju, šiem procesiem jābūt iekļaujošiem, bērniem piemērotiem, pārredzamiem, un tajos jāciena bērnu tiesības uz vārda un domas brīvību;

o) jāorganizē atvērtas un pārredzamas konsultācijas un procedūras, piedāvājot tās saprotamos formātos un iekļaujot visas organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti;

p) jānodrošina, ka organizācijas, kas pārstāv personas ar invaliditāti, var saņemt un/vai lūgt finansējumu un citus līdzekļus no valsts un starptautiskiem līdzekļu devējiem, tostarp privātpersonām un uzņēmumiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, dalībvalstīm un starptautiskām organizācijām, cita starpā saņemt piekļuvi nodokļu atbrīvojumiem un valsts loterijām;

q) jānodrošina, ka personas ar invaliditāti ar pārstāvošo organizāciju starpniecību var piedalīties konsultāciju procedūrās, kas attiecas uz jomām, kuras nav saistītas ar invaliditāti;

r) ar pārstāvošo organizāciju starpniecību aktīvi jāiesaista personas ar invaliditāti un cieši jākonsultējas ar tām valsts budžeta sagatavošanā, ilgtspējīgas attīstības mērķu izpildes uzraudzībā valsts līmenī, starptautisku lēmumu pieņemšanā un starptautiskā sadarbībā ar citām dalībvalstīm, kā arī jāpieņem attīstības politika, kurā ņemtas vērā personu ar invaliditāti tiesības un viedokļi, valsts līmenī īstenojot un pārraugot Dienaskārtību 2030;

s) jāgarantē personu ar invaliditāti līdzdalība, pārstāvība un viegla piekļuve kontaktpunktiem visos valdības līmeņos un koordinēšanas mehānismiem, kā arī sadarbību ar šīm personām un viņu pārstāvību neatkarīgajās pārraudzības struktūrās;

t) ar pārstāvošo organizāciju starpniecību jāveicina un jānodrošina personu ar invaliditāti līdzdalība un iesaistīšanās starptautiskos cilvēktiesību mehānismos reģionālā un pasaules līmenī;

u) cieši konsultējoties ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti, jānosaka pārbaudāmi labas līdzdalības rādītāji, konkrēti termiņi un pienākumi saistībā ar īstenošanu un pārraudzību. Šādas līdzdalības novērtēšanai var, piemēram, sniegt skaidrojumu par līdzdalības tvērumu, izstrādājot tiesību aktu grozījumu priekšlikumus, vai paziņot par šādu organizāciju pārstāvju skaitu, kas iesaistīti lēmumu pieņemšanas procesos.